

Amasya Müzesindeki Osmanlı Dönemi Altın Sikke Örnekleri *

Ottoman Period Gold Coin Samples in Amasya Museum**

 Zeynep KEMALOĞLU*

^aDr./Ph.D., Serbest Araştırmacı,
zeynepkemaloglu@hotmail.com

* Sorumlu Yazar/Corresponding Author

* Bu makale sorumlu yazarın 2023 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde tamamladığı "Amasya Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Sikkeleri" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** This article is derived from the author's doctoral dissertation titled "Ottoman Period Coins at the Amasya Museum" completed in 2023 at Ondokuz Mayıs University Institute of Graduate Studies.

Künye:

Cilt/Volume: 5
Sayı/Issue: 1
Sayfa/Page: 1-37

Geliş Tarihi/Received: 13 Eylül 2024

Kabul Tarihi/Accepted: 12 Mart 2025

Yayın Tarihi/Publication Date: 15 Haziran 2025

Atıf/Cite as: Kemaloğlu, Zeynep. "Amasya Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemi Altın Sikke Örnekleri". *İdrak Dini Araştırmalar Dergisi* 5/1 (Haziran 2025), 1-37.

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 Lisansı altında yayımlanmaktadır. İkonlar Font Awesome'a aittir.

The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 License. Icons by Font Awesome.

Öz

Sikke, devletlerin bağımsızlığının göstergelerinden biri olmuştur. İslam düşünce ve ilkelerine göre para bastırmak, hutbe okutmak hükümdarlık alameti sayılmıştır. Bu uygulama tüm İslam devletlerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de devam etmiştir. Osmanlı sikkeleri, detaylarıyla dönemin siyasi, iktisadi, kültürel gelişmelerinin yansıması olarak kabul edilmiştir. Bu bakımdan farklı coğrafyalarda kestirilen sikkeler numismatik bilimi için önemlidir. Malzeme, sikkenin değerini gösteren ölçütlerden olup altın bunlardan en önemlisidir. Kıymetli madenlere sahip Osmanlı, madenlere yakın yerlerde darphaneler kurarak sikke bastırmıştır. Osmanlı Devleti'nin şehzade sancakları arasında yer alan Amasya, bu şehirlerden biri sayılmaktadır. Osmanlı Dönemi'ne ait çok sayıda sikke Amasya Müzesinde saklanmaktadır. Çalışmamıza XVI-XX. yüzyıl arasına tarihlenen 10 farklı Osmanlı sultanına ait 21 altın sikke dâhil edilip detaylıca incelenmiştir. İncelenecek sikkelerin belirlenmesinde dönemlerinin, darp yerlerinin, tarihlerinin ve birimlerinin farklı olmasına dikkat edilmiştir. Sikkelerin transkripsiyonunun yapılması, çözümlenerek açıklanması, kayıt altına alınması birçok bilim dalı açısından önemlidir. Ayrıca birçok bilim insanına sikkelerin dönemsel farklılıklarını, ekonomik ve sosyal durumlarını analiz fırsatı vererek dönemsel değişimlerini Amasya ölçeği üzerinden mukayese etme olanağı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslam Sanatları, Osmanlı, Amasya, Sikke, Altın.

Abstract

Coins have long been recognized as a symbol of a state's independence. In Islamic tradition, minting currency and having the Friday sermon (hutbe) recited in the ruler's name were considered symbols of sovereignty. This practice was observed in all Islamic states, including the Ottoman Empire. Ottoman coins, with their details, reflect the political, economic, and cultural developments of their time. For this reason, coins minted in different regions hold significant importance in the field of numismatics. The material of a coin is one of the key indicators of its value, with gold being the most prestigious. The Ottomans, possessing rich mineral resources, established mints near mines to produce coins. Among the princely provinces (şehzade sancakları) of the Ottoman Empire, Amasya stands out as one of these significant cities. Today, numerous Ottoman-era coins are preserved in the Amasya Museum. This study examines 21 gold coins belonging to 10 different Ottoman sultans, dated between the 16th and 20th centuries. Special attention was given to selecting coins that vary in period, mint location, date, and denomination. Transcribing, analyzing, and documenting these coins is crucial for multiple academic disciplines. Furthermore, this research will provide scholars with the opportunity to analyze the coins' period-specific variations, economic conditions, and social contexts, allowing for a comparative study of historical changes within the framework of Amasya.

Keywords: Islamic Arts, Ottoman, Amasya, Coin, Gold.

Giriş

Sikke, insanların ihtiyaçları neticesinde ortaya çıkmış; üzerinde onu darp eden devlete, hükümdara ait yazı, tuğra ya da simgenin yer aldığı küçük madenî paralardır. Sikke kelimesi Arapçadan gelmekte olup "damga veya nakış basmak için hazırlanmış demir kalıp" manasına gelmektedir.¹

İnsanoğlu var olduğundan beri insanlar yeme, içme, barınma gibi ihtiyaçlara gerek duymuştur. Başlangıçta küçük gruplar hâlinde yaşadıkları, avcılık ve toplayıcılıkla yaşamlarını sürdürdüklerinden para yerine kullanabilecekleri bir nesneye gereksinim duymamışlardır. Ancak zamanla hayat şartlarının iyileşmesi insanların ihtiyaçlarında yenilikleri gerekli hâle getirmiştir. Coğrafi şartlar ve iklim farklılıkları neticesinde çevrelerinde mevcut olmayan, ulaşmaları zor olan şeyleri başkalarıyla değiş tokuş yaparak karşılamaya çalışmışlardır. Bu nesneler bazen tuz, pirinç, tahıl, deniz kabuğu, boncuk, çivi, metal parçalar vb. küçük nesneler olduğu gibi bazen de küçük ve büyük baş canlılar olmuştur. Fakat takas işlemlerinin zaman alması ve kullanım zorluğundan dolayı işleri kolaylaştırabilen, tüm toplum tarafından kabul edilen, ortak bir değer ölçütü olan sikke ortaya çıkmıştır.²

Sikke, eski çağlardan itibaren gerek kullanımda olduğu coğrafyanın büyüklüğü ve yayılma hızı gerekse fiziki varlığı ile ekonomik ilişkilerin en önemli unsuru olmuştur. Zamanla iktisadi niteliği yanında etrafında gelişen olayları kayıt altına alan, ekonomik ve sosyal tarihin izlenebileceği tarihî belge hâline gelmiştir. Para, sadece iktisadi anlamda değil, hükümdarlığın sembolü olarak görülmesinden dolayı siyasi gücün halk ile olan bağlantısı açısından da büyük bir öneme sahiptir. Hâkimiyeti elinde bulunduran siyasi otoriteler, para bastırarak hem kendi varlığını kabul ettirmiş hem de toplumdaki ekonomik ve sosyal ilişkilerin daha iyi bir şekilde yönetilmesini sağlamıştır.

Sikkeler, dönem fark etmeksizin bağımsız devlet olmanın ana unsurlarından biri olmuştur. Bilhassa İslam devletlerinde fethedilen topraklarda hükümdarların kendi adına hutbe okutmaları ve sikke kestirmeleri hükümdarlık alameti sayılmıştır. Güç ve kudretin yansıması olan sikkelerin üzerinde yer alan yazılar, motifler ve simgeler; bastıran hükümdarın kim olduğu, devletin ekonomik durumu, darp merkezi, yayılma alanı, dili, dini, sanat anlayışı ve kültürel özellikle hakkında en net bilgiyi veren çok kıymetli parçalardır. Bunun yanında sikkelerin malzemesi ve çeşitliliği devletin iktisadi durumunun nasıl olduğunun kanıtı olmuştur. Devletler maden cinslerini, ayarlarını ve ağırlıklarını ekonomik güçleri oranında belirleyerek sikke darp ettirmişlerdir. Sikke madeni olarak altın, gümüş, bakır ve nikel kullanmışlardır. Bu madenlerin alışıma ekonomik durumlarına bağlı olarak zaman zaman müdahalelerde bulunmuşlardır. Günlük alışverişlerde gümüş ve bakır sikkeler kullanılmışken yüksek devlet memurları, çiftlik ve imalathane sahipleri, tüccarlar, sarraflar, sipahiler tarafından altın sikkeler kullanılmıştır.³Altın, tarih boyunca ekonominin iyi olduğunun göstergesi olmuştur.

¹Oğuz Tekin, "Sikke", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/179.

²Murat Fidan vd., "Dünden Bugüne Paranın Tarihi ve Türkiye'de Kağıt Para Kullanımı", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/18 (2019), 144; Sabahat Atan, *Grek Sikkeleri* (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1993), 13; Tekin, "Sikke", 37/179.

³Ahmet Tabakoğlu, "Ortadoğuda ve Osmanlılarda Altın Para", *Altının İktidarı İktidarın Altınları (Yapı Kredi Koleksiyonu)*, ed. Oğuz Tekin (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005), 90.

Doğada az bulunması değerinin artmasını ve aranır olmasını sağlamıştır. Yumuşaklığından dolayı kolay dövülebilen ve şekillendirilebilen olduğundan gerek süs gerek para basımında kullanılmıştır.⁴

Osmanlı Devleti, 623 yıl hüküm sürmüş büyük bir imparatorluktur. Osmanlı sultanları gerek Anadolu'da gerek Anadolu dışında başarılı fetihler gerçekleştirmişlerdir. Yaşanan siyasi başarılar ekonomik zenginliği de beraberinde getirmiş, bu durum doğrudan sikke basımını etkilemiştir. Hükümdarlar fethettikleri coğrafyalarda darphaneler kurarak kendi adlarına sikke bastırmışlardır. Devletin kuruluşundan II. Mehmed (Fatih) zamanına kadar gümüş ve bakır, bu tarihten itibaren altın sikke basımı başlamıştır. Saltanatı devralan Osmanlı sultanları devletin iktisadi durumuna bağlı olarak farklı madenlerden çeşitli tipte sikke kestirmişlerdir. Bunlar içinde altın sikkeler büyük önem taşımaktadır. Osmanlı Devleti altın madeni bakımından zengin bir rezerve sahipti. Anadolu'da Gümüşhacıköy (Amasya), Gümüşhane, Keban (Elazığ), Bozkır (Niğde), Espiye (Giresun)⁵, Post (Adana), Boğaziçi (İstanbul), Ergani (Diyarbakır), Ceban, Filibe-Tasvice (Edirne), Çayağzı (Kastamonu), Ilgaz Dağı, Gökdere; Anadolu dışında ise Drama-Gümülcine İzvornik, Kireşova, Srebrenica ve Tuzla-i Balâ (Bosna), Könice, İlyasca, Kalyopi, Kalyopi ve Maronya (Selanik),Sultaneri⁶önemli altın madenleri arasında olupbu madenlerden kaynak sağlanarak darphanelerde altın sikke darbı gerçekleştirilmiştir.

Pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış Amasya, Osmanlı Devleti'nin şehzade sancakları arasında bulunan önemli bir kenttir. Bunun yanında Pontus, Roma, Anadolu Selçuklu, İlhanlı, Eretna Beyliği ve Osmanlı Devleti'nin önemli darphane merkezleri arasında yerini almıştır.⁷ Amasya'da bu medeniyetlere ait taşınır-taşınmaz çok sayıda eser günümüze miras kalmıştır. Sikkeler, bu eserler arasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Küçük ancak bir o kadar değerli nesneler, Amasya Müzesinde muhafaza edilmektedir. Çalışmamız müzedeki Osmanlı Dönemi altın sikkelerini kapsamaktadır. Osmanlı'nın sancak şehri olarak tarihî bir öneme sahip Amasya, sikkelerin zenginliği ile dikkati çekmektedir. Literatür taraması sonucunda Amasya Müzesinde bulunan Osmanlı altın sikkeleri ile ilgili iki adet makale çalışması yapıldığı tespit edilmiştir.⁸ Bu araştırmalardan birinde sadece altın sikkelerden bahsedilirken⁹ diğerinde ise altın sikkelere Osmanlı sikkelerinin genel çalışma konusu içerisinde yer verilmiştir.

Günümüz müzelerinde farklı yollarla müze koleksiyonuna kazandırılan çok fazla sikke bulunmaktadır. Bu sikkeler gerek arkeolojik çalışmalar sonunda ele geçirilmiş, gerek

⁴Emel Geçkinli, "Tarih Boyunca Madeni Para Alaşımları", *Anadolu'da Paranın Tarihi*, ed. Bülent Arı (Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Yayınları, 2011), 14.

⁵Ömer Açıkgöz, "Osmanlı Para Politikasında Reform Çabaları: 1800-1844 Dönemi Üzerine Bir Değerlendirme", *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 6/12 (2010), 387.

⁶Mehmet Bayartan, "XIX. Yüzyılda Osmanlı Madenlerinin Coğrafi Dağılışı", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 10/1 (01 Aralık 2008), 140-149.

⁷Bilhan Akçaşar, "Haritalarla Türkiye'de Darphaneler", *Anadolu'da Paranın Tarihi*, ed. Bülent Arı (Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Yayınları, 2011), 312.

⁸Zeynep Kemaloğlu, "Amasya Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemi Sikkelerinden Örnekler", *Amasya İlahiyat Dergisi* 22 (30 Haziran 2024), 328-374; Zeynep Kemaloğlu, "Amasya Müzesi'nde Bulunan Sultan I. Süleyman (Kanuni) Dönemi'ne (1520-1566) Ait Bir Grup Altın Sikke", *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/15 (29 Haziran 2024), 34-57.

⁹Kemaloğlu, "Amasya Müzesi'nde Bulunan Sultan I. Süleyman (Kanuni) Dönemi'ne (1520-1566) Ait Bir Grup Altın Sikke".

satın alma ve hediye gerekse de müsadere usulü ile alınmıştır. Ancak müzelerin fiziki yetersizliklerinden dolayı bu kıymetli eserlerin çok az bir bölümü teşhir edilirken birçoğu depolarda bekletilmektedir. Müzeler, sanat eserlerini korumak ve güvenlik amacı ile çalışma yapılması konusunda titiz davranmaktadır. Bu sebeple sikkelerin araştırmacılar tarafından saklandıkları yerden gün ışığına çıkartılıp bilim dünyasına kazandırılması oldukça önemlidir.

Amasya Müzesinde çok fazla sikke bulunmaktadır ancak bu sikkeler teşhir alanının yetersizliğinden dolayı depoda koruma altında bekletilmektedir. Araştırmada Amasya Müzesinin seçilmesi Osmanlı sikkeleri yönünden zengin olması, müzede Osmanlı Devleti'nin hangi dönemlerine ait altın sikkelerin olduğunun belirlenmesi, bunların bilimsel yöntemlere bağlı kalınarak sistemli bir şekilde detaylıca incelenmesi, kayda alınması ve sikkelerin kendi içinde tüm özellikleri ile değerlendirilmesi sebebiyledir. Müze kataloğu olmanın dışında, sikkelerin zaman içerisindeki değişimlerinin ve gelişimlerinin belli bir düzen içerisinde kesintisiz olarak izlenebilmesi, sikkelerin malzeme, yazı, form ve süsleme unsurlarının incelenip ortaya konması çalışmanın diğer önemli amaçları arasındadır.

II. Mehmed'den bu yana Osmanlı sultanlarının Devlet'in farklı coğrafyalarındaki darphanelerinde bastırılmış oldukları altın sikkelerin tamamının tespit edilmesine henüz imkân olmadığından yapılacak yeni çalışmalar neticesinde birçok yeni çeşidin ortaya çıkarılacağı muhakkaktır. Küçük olmakla birlikte kendi çapında döneminin hizmetkârı olan bu altın sikkelerdeki yazı ve şekillerin çok farklı oluşu yanında müracaat edilecek kaynakların azlığı çalışmamızın önemini daha da artırmaktadır.

Ticaret aracı olmalarının yanı sıra darphane çalışanları tarafındanilmekilmek işlenerek âdeta sanat eseri hâline getirilen Osmanlı altın sikkeleri, nadirliği, üzerinde yer alan yazı ve kompozisyon özelliklerinden dolayı nümismatik bilimi için büyük önem taşımaktadır.

1. Osmanlı Dönemi'nde Sikke Basımı

Osmanlı Devleti'nde darp işlemi iç ve dış faaliyetler olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmiştir: Dış faaliyetleri maden tedariki ve darp edilen sikkelerin dolaşıma sokulması, iç faaliyetleri ise teknik işlemler ve yönetim kısmı oluşturmaktaydı.¹⁰ Sikke basımında kullanılacak olan materyaller, hem madenlerden hem de tahta geçmiş yeni padişahın yasaklatmış olduğu (sikke tecdid), halkın elinde mevcut olan eski sikkelerden sağlanmıştır. Bu durum, darphanelerin üretim seviyelerinde dalgalanmalar yaşanmasına sebebiyet vermiştir.¹¹

Osmanlı Devleti'nde sikke darbı üç şekilde yapılmıştır: 1685 tarihine kadar çekiç ile darp tekniği, 1685'ten 1844 tarihine kadar mekanik pres tekniği, bu tarihten sonra Avrupa'dan ithal edilmiş otomatik presle sikke darbı gerçekleştirilmiştir.¹² Çekiçle dövme işleminde madenler potalarda eritilerek kalıplarda çubuk hâline getirilirdi. Yassılaştırılıp sikke kalınlığına getirildikten sonra kare plaka hâline getirilirdi. Kare plakaların köşeleri

¹⁰Halil Sahillioğlu, "Darphâne", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/504.

¹¹Şevket Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2003), 39.

¹²Zeynep Kemaloğlu, *Amasya Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Sikkeleri* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023), 516.

yuvarlatılarak sikke pullarına dönüştürülürdü. Elde edilen pullar kürsü adı verilen kalıbın arasına yerleştirilirdi. Alt kısmındaki sikke kompozisyonun yer aldığı çeliğin üst kısmına çekiç ile vurularak işlem tamamlanırdı.¹³ Mekanik pres yönteminde; sikkeler çarh, kesme ve rakkas pres denilen üç aşamadan geçirildi. Çarh işleminde madenler inceltilecek eşit kalınlarda saç şeritler elde edilirdi. Kesme tezgâhında çarhtan inen şeritler, mekanik preslerde dairesel kalıplar yardımı ile sikke pulu hâline getirilirdi. Pullar son olarak rakkas pres tezgâhında sikke kompozisyonunun olduğu kalıplar arasına sıkıştırılarak kompozisyonun sikke üzerine aktarılması sağlanırdı.¹⁴ Mekanik presle darp işlemi yerine 1844'te Sultan Abdülmecid döneminde otomatik pres yöntemine geçilmiştir.¹⁵ Avrupa'da geliştirilen hızlı ve kompozisyon hatalarına yer vermeyen yeni makineler getirilerek üretim hızlandırılmıştır.¹⁶

2. Osmanlı Dönemi Altın Sikke Birimleri

Osmanlı Devleti'nde Osman Bey'den II. Mehmed'e kadar akçeler (gümüş) ve mangırlar (bakır) kestirilmiştir.¹⁷ Sınırların genişleyip Osmanlı'nın hâkimiyet alanının artması ile bütün Doğu Akdeniz'de ve piyasalarda kabul edilen altına eğilim olmuştur. Floransa florini ve Venedik dukası (zecchino) kullanılmıştır.¹⁸ Anadolu'da birliğin sağlanması, Doğu Akdeniz ve Karadeniz'de güvenliğin kontrol altına alınmasıyla ticari hayatta da bir canlanma yaşanmıştır. Osmanlı Devleti mübadele hacmini ileri seviyelere taşımıştır ve II. Mehmed ilk altın parasını böyle bir ortamda darp ettirmiştir.¹⁹ Devletin kuruluşundan gelişime kadar olan bu süre zarfında değerli maden sadece gümüş kullanılmıştır. Bundan dolayı döneme "monometalist" (tek metalli) dönem deniliyorken altın sikkenin darp edilmesi ile "bimetalist" (çift metalli) dönem olarak isimlendirilmeye başlanmıştır.²⁰

Osmanlı Devleti'nin ilk altın para darbı II. Mehmed dönemi ile başlamıştır. Bu tarihten sonra farklı boyutlarda, birimlerde ve kompozisyonlarda altın sikkeler darp edilmiştir. Osmanlı altın paraları dönemlerine ve özelliklerine göre farklı isimler almıştır:

Sultani: Osmanlı Devleti'nin ilk altın parası olan sultani, II. Mehmed zamanında 1479'da Kostantiniye'de (İstanbul) darp edilmiştir.²¹ Bu sikkelere "sikke-i hasene" de denilmiştir. Zamanla halk arasında "yaldızlı" ismi verilmiştir.²²

¹³Sahillioğlu, "Darphâne", 8/504.

¹⁴Atom Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi* (İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları, 2010), 1/45.

¹⁵İbrahim Eroğlu, *Sinop Arkeoloji Müzesi'ndeki Bir Grup Osmanlı Dönemi Sikkeleri* (Ordu: Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 19.

¹⁶Aliye Yılmaz, *İznik Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Sikkeleri* (Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 50.

¹⁷Oğuz Tekin, "Devletler, Hükümdarlar ve Sikkeleri", *Altının İktidarı İktidarın Altınları (Yapı Kredi Koleksiyonu)*, ed. Oğuz Tekin (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005), 268.

¹⁸Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi*, 66.

¹⁹Tabakoğlu, "Ortadoğuda ve Osmanlılarda Altın Para", 88.

²⁰Tekin, "Sikke", 37/183.

²¹Halil Sahillioğlu, "Osmanlı Para Tarihinde Dünya Para ve Maden Hareketinin Yeri (1300-1750)", *Altının İktidarı İktidarın Altınları (Yapı Kredi Koleksiyonu)*, ed. Oğuz Tekin (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005), 120.

²²Remzi Kocaer, *Osmanlı Altınları* (İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası, 1967), 28; Hasan Mert Kaya, *İstanbul'un 100 Sikkesi* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2011), 61.

Şâhî: Yavuz Sultan Selim'in (I. Selim) darp ettirdiği altın sikkelere verilen isimdir.²³ I. Selim, Safevi Sultanı Şah İsmail'e karşı kazandığı zafer sonrasında sikkelerine "sultan" adı ile birlikte "şah" ünvanını da nakşettirmiştir. Bundan dolayı bu sikkelere "şâhî" denilmiştir.²⁴

Şerif: IV. Murat'ın yalnızca İstanbul, Cezayir ve Mısır'da bastırdığı altın paradır.²⁵

Cedîd Eşrefi: Eşrefi, Memlûklar tarafından Mısır'da kestirilmiş, daha sonra diğer İslâm devletlerince de darp edilip kullanılmış olan altın sikkelerdir.²⁶ Osmanlı Devleti Mısır eşrefilerini II. Murad ve II. Mehmed zamanında kullanmıştır. 1517 tarihinde Mısır'ın Osmanlılar tarafından alınmasının ardından, üzerinde yer alan yazıları diğer basılan Osmanlı sultanileriyle benzer olan; ancak tasarımları açısından Osmanlı sultanilerinden farklı olan sikkeler de eşrefi ismi ile kullanılmıştır.²⁷ İstanbul'da kestirilen ve kıymeti büyük eşrefiler tüccarlar vasıtasıyla başka yerlere taşınınca, dolaşımda olan halis altın azalmış, az ağırlıktaki ve ayarları bozuk olan Mısır altınları çoğalmıştır. 1695'te II. Mustafa adına ilk defa tuğralı cedîd eşrefi darp edilerek bu durumun önüne geçilmiştir.²⁸

Zer-i Mahbûb: "Sevilen altın" anlamına gelmektedir. İlk olarak II. Mustafa Dönemi'nde basılmıştır.²⁹ Sikke üzerinde padişah tuğrası bulunduğu için "yeni tuğralı, cedîd eşrefi, tuğralı" gibi isimler de verilmiştir. İstanbul'da basılan cedîd eşrefiler Mısır'da da darp edilmeye başlanınca karışıklığı önlemek için bu altın sikkelere zer-i mahbûb denilmiştir. III. Ahmed döneminde "İstanbul zer-i mahbûbu" ismi verilen yeni sikkeler kestirilmiştir. Bu sikkeleri diğer zer-i mahbûblardan ayıran özellik darp yerinin sikke üzerine Kostantiniye olarak değil İslâmbol olarak yazılmasıdır.³⁰

Cedîd İslâmbol: İstanbul'da 1716 tarihinde basılan altın paralardır. Bu sikkelere "sikke-i cedîd-i zer-i İslâmbol" da denilmiştir.³¹

Fındık Altın: III. Ahmed zamanında kalpazanların şerifi altınının etrafını kırıp ayarını eksilttiği şeriflerin yerine darp ettirilen paradır. Bu paralara "fındıklı, fındıkiyye" de denilmiştir. Cedîd İslâmbol adı verilen altın sikkelerin kenarlarındaki nokta veya habbeler fındığı andırıldığından zamanla bunlara fındık altını denmiştir. I. Mahmud ve III. Osman

²³Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993), "Şahi", 3/304.

²⁴Şennur Şentürk -Brian Johnson, *Saltanatın İki Yüzü Yazı ve Tuğra (Yapı Kredi Koleksiyonu Sergileri 4)* (İstanbul: Yapı Kredi Kültür Merkezi, 1995), 68.

²⁵Kocaer, *Osmanlı Altınları*, 29.

²⁶Dia, "Eşrefi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: İstanbul, 1995), 11/477.

²⁷Atom Damalı, *A'dan Z'ye Osmanlı Nümismatik El Kitabı* (İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları, 2014), 76.

²⁸İbrahim Artuk, "Cedîd Eşrefi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993), 7/210.

²⁹Abdulkadir Atar, "XVIII. Asır Fetva Mecmuaları Işığında Osmanlı'da Tedavi Aracı Olarak Kullanılan Paralar", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/1 (2017), 69.

³⁰İbrahim Artuk, "Zer-i Mahbûb", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 44/281-282.

³¹İbrahim Artuk, "Cedîd İslâmbol", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993), 7/211.

dönemlerinde adedine göre “bir buçuk fındık”, “çifte fındık”, “üç fındık” ve “beş fındık” gibi isimler verilmiştir.³²

Cedîd Zencirikli: Tebriz’deki darphanede III. Ahmed için halis altından darp edilmiş altın paradır.³³

Aynalı: Sultan III. Mustafa zamanında basılan altın paradır.³⁴

Rumi Altın: II. Mahmud zamanında basılmış altın sikkedir. Saltanata geçtiği ilk zamandan beri darbına devam edilen zer-i mahbûblardan tasarım açısından farklı, “rumi altın” adında altın sikkeler daha darp edilmeye başlanmıştır.³⁵ Bu sikkelere “atik rumi”, “cedîd rumi” adı da verilmiştir. Atik rumi denilen altın sikkeler Sultan Mahmud’un 9. cülus senesinden 13. cülus senesine kadar dört kez, cedîd rumi altını ise 9.cülus senesinden 15. cülus senesine kadar altı kez basılmıştır. Halk arasında bu altın sikkelere “yazılı mahmudiye” adı verilmiştir.³⁶ Bu sikkelerin tek ve çift olmak üzere iki çeşidi bulunmaktadır.³⁷

Adlî Altın: II. Mahmud dönemine ait altın sikkelerden biridir. Sultanın cülusunun 14. yılında basılmıştır³⁸ ve yazdığı şiirlerde kullandığı Adlî mahlasına ithafen “adlî” adıyla anılmıştır.³⁹ Sonradan “atik adlî” olarak adlandırılmıştır.⁴⁰ Bu sikkenin üzerinde yer alan yazılar az olduğu için kalpazanlar tarafından benzerleri artmıştır. Dönemin şeyhülislamının görüşü alınarak tuğralı tarafın çevresindeki yazılar yenilenerek 1824 yılında tekrardan dolaşıma sokulmuştur. Bu sikkelere “cedîd adlî” adı verilmiştir.⁴¹

Dârülhilâfe: Sultan II. Mahmud’un 15-16. saltanat yıllarında basılmış olan altın paradır. Halk arasında bu altınlara “sürre altını” da denilmiştir.⁴²

Gazi Altını: II. Mahmud zamanında kestirilen altın sikkedir. Gazi altınına “hayriye”, “sandıklı” gibi isimlerde verilmiştir.⁴³ Hayriye altınının 40, 20 ve 10 kuruş olmak üzere üç farklı türü darp edilmiştir.⁴⁴

Mahmudiye Altını: Sultan II. Mahmud’un saltanatının 26. yılında (1834) Kostantiniye’de bastırmış olduğu altın paradır. Bu sikkeler “cedîd mahmudiye” adıyla da anılmaktadır. Mahmudiyelerin tam, yarım ve çeyrek olmak üzere üç birimi bulunmaktadır.

³²İbrahim Artuk, “Fındık Altını”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996), 13/28.

³³Kaya, *İstanbul’un 100 Sikkesi*, 95.

³⁴Kocaer, *Osmanlı Altınları*, 31.

³⁵Atom Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi* (İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları, 2014), 8/2673.

³⁶Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993), “Rumi Altın”, 3/58.

³⁷Kocaer, *Osmanlı Altınları*, 31.

³⁸İbrahim Artuk, “Adlî Altın”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1988), 1/389.

³⁹Damalı, *A’dan Z’ye Osmanlı Nümismatik El Kitabı*, 13.

⁴⁰Artuk, “Adlî Altın”, 1/389.

⁴¹Serkan Kol, *Sultan II. Mahmud Döneminde Adlî Altını Darbı (1822-1827)* (Bilecik: Şeyh Edebalı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 15.

⁴²Kocaer, *Osmanlı Altınları*, 31.

⁴³Atom Damalı, *150 devlet 1500 Sultan İslam Sikkeleri* (İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları, 2001), 287.

⁴⁴Ekrem Kolerkiç, *Osmanlı İmparatorluğunda Para* (Ankara: Doğu Ltd. Şirketi Matbaası, 1958), 124.

Ayrıca Mısır'da Sultan II. Mahmud'un cülusunun 28. yılından itibaren "onluk mahmudiye" ve "beşlik mahmudiye" ismiyle altın sikkeler darp edilmiştir.⁴⁵

Mecidiye: 1844 tarihinde Sultan Abdülmecid'in cülusunun 6. yılı nedeniyle darp edilen altın ve gümüş sikkelere denilmektedir.⁴⁶ Altın mecdiyelerin 500 kuruşlukları, 250 kuruşlukları, 100 kuruşlukları, 50 kuruşlukları basılmıştır.⁴⁷ İlk zamanlar 100'lük altın sikkelere "mecidiye altını" denilmiştir. Ancak Sultan Abdülaziz'in saltanatından sonra 100'lük altın mecdiyeler "osmanlı lirası", "lirayı osmani" ismini almıştır.⁴⁸

Devletin iktisadi gücünün bir göstergesi olan altın sikkelerin ayarlarında herhangi bir değişiklik yapılmamasına rağmen gramlarında azaltma yoluna gidilmiştir.⁴⁹ Osmanlı altın paralarının değeri 19. yüzyıla kadar sabit kalmamıştır. İlk Osmanlı parası olan sultani ve basılan diğer altın sikkelerin değeri gümüş akçe cinsinden ve piyasanın durumuna göre belirlenmiştir.⁵⁰

3. Katalog

Araştırmamızın konusunu Amasya Müzesinde bulunan Osmanlı Dönemi altın sikkeleri oluşturmaktadır. Çalışma kapsamına XVI-XX. yüzyıl arasına tarihlenen 10 farklı Osmanlı sultanına ait 21 adet altın sikke dâhil edilmiştir. Sikkeler seçilirken dönemlerinin, darp tarihlerinin, darp yerlerinin, para birimlerinin farklı olmasına ve zamanla çok fazla tahribata uğramamış olmasına dikkat edilmiştir. Seçilen sikkeler, sultanların saltanat yıllarına göre kronolojik şekilde sıralanarak transkripleri yapılmış, fotoğraf ve çizimlerle detaylı olarak tanıtılmıştır.⁵¹

Katalog No:	01		
Müze Envanter No:	73-21-9		
Sultan/Saltanat Yılı:	I.Süleyman (Kanuni)/ H 926-974 (M 1520-1566)		
Birim Değeri:	Sultani		
Darp Tarihi:	H 926 (M 1520)	Darp Yeri:	Amasya
Ölçüler:	Ağırlık: 3,50 g	Çap: 19 mm	Cidar: 1 mm
Yazı Türü:	Sülüs yazı		
Referans:	Kanuni Sultan Süleyman Adına Basılan Sikkeler ⁵²		

⁴⁵Damalı, *A'dan Z'ye Osmanlı Nümismatik El Kitabı*, 120-130.

⁴⁶Dia, "Mecidiye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003), 28/239.

⁴⁷Cüneyt Ölçer, *Sultan Abdülmecid Devri Osmanlı Madeni Paraları* (İstanbul: Yenilik Basımevi, 1978), 22.

⁴⁸Damalı, *A'dan Z'ye Osmanlı Nümismatik El Kitabı*, 132; Kocaer, *Osmanlı Altınları*, 32.

⁴⁹Yılmaz, *İznik Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Sikkeleri*, 386.

⁵⁰Damalı, *150 devlet 1500 Sultan İslam Sikkeleri*, 257.

⁵¹Sikkelerin fotoğraf ve çizimleri yazara aittir.

⁵²İbrahim Artuk, *Kanuni Sultan Süleyman Adına Basılan Sikkeler* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1972), 11.

Fotoğraf 1: Ön Yüz

سلطان سايماں بن سليم خان

عز نصره ضرب في اماسيه سنه

سنه ٩٢٦

Çizim 1: Ön Yüz

“Sultân Süleymân bin Selîm Hân

azze nasruhû duribe fi Amasya sene 926”

“Selim Han oğlu Sultan Süleyman,

zaferi şerefli olsun. Amasya’da basıldı.

sene 1520”

Fotoğraf 2: Arka Yüz

ضارب النصر صاحب العز والنصر في

البر والبحر

Çizim 2: Arka Yüz

“Dâribü’n-nadri sâhibü’l-izzî ve’n-nasrî fi’l-berri ve’l-bahrî”

“Altın kestiren karada ve denizde izzet ve galibiyet sahibi olan”

Katalog No: 02

Müze Envanter No: 73-21-5

Sultan/ Saltanat Yılı: I.Süleyman (Kanuni)/ H 926-974 (M 1520-1566)

Birim Değeri: Sultani

Darp Tarihi: H 926 (M 1520)

Darp Yeri: Kostantiniye

Ölçüler: Ağırlık: 3,50 g

Çap: 20 mm

Cidar: 1 mm

Yazı Türü: Sülüs yazı

Referans: Osmanlı Sikkeleri Tarihi⁵³

⁵³Atom Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi* (İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları, 2010), 2/613.

Fotoğraf 3: Ön Yüz

سلطان سليمان بن سليم خان
عز نصره ضرب في قسطنطينيه سنه
٩٢٦

Çizim 3: Ön Yüz

“Sultân Süleymân bin Selîm Hân
azze nasruhû duribe fi Kostantiniye
sene 926”

“Selim Han oğlu Sultan Süleyman,
zaferi şerefli olsun. Kostantiniye’de basıldı.
sene 1520”

Fotoğraf 4: Arka Yüz

ضارب النصر صاحب العز والنصر في
البر والبحر

Çizim4: Arka Yüz

“Dâribü'n-nadri sâhibü'l-izzî ve'n-nasri fi'l
-berri ve'l-bahri”

“Altın kestiren karada ve denizde izzet ve
galibiyet sahibi olan”

Katalog No:	03		
Müze Envanter No:	73-21-20		
Sultan/ Saltanat Yılı:	I.Süleyman (Kanuni)/ H 926-974 (M 1520-1566)		
Birim Değeri:	Sultani		
Darp Tarihi:	Hg26 (M.1520)	Darp Yeri:	Sidrekapsi
Ölçüler:	Ağırlık: 3,46 g	Çap: 20 mm	Cidar: 1 mm
Yazı Türü:	Sülüs yazı		
Referans:	Silifke Müzesi'ndeki Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Sikkeleri ⁵⁴		

⁵⁴Sibel Ünal Özdemir, “Silifke Müzesi'ndeki Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Sikkeleri”, *Sanat Tarihi Dergisi* 28/2 (2019), 623.

Fotoğraf 5: Ön Yüz

سلطان سايماں بن سليم خان
عز نصره ضرب في سدره قيس سنه
سنه ٩٢٦

Çizim 5: Ön Yüz

“Sultân Süleymân bin Selîm Hân
azze nasruhû duribe fî Sidrekapsi
sene 926”

“Selim Han oğlu Sultan Süleyman,
zaferi şerefli olsun. Sidrekapsi’de basıldı.
sene 1520”

Fotoğraf 6: Arka Yüz

ضارب النصر صاحب العز والنصر في
البر والبحر

Çizim 6: Arka Yüz

“Dâribü'n-nadri sâhibü'l-izzî ve'n-nasrî fî'l
-berri ve'l-bahrî”

“Altın kestiren karada ve denizde izzet ve
galibiyet sahibi olan”

Katalog No:	04		
Müze Envanter No:	S.91-3-9		
Sultan/ Saltanat Yılı:	II. Selim (Sarı) H 974-982 (M 1566-1574)		
Birim Değeri:	Sultani		
Darp Tarihi:	Okunmuyor.	Darp Yeri:	Okunmuyor.
Ölçüler:	Ağırlık: 3,095g	Çap: 18 mm	Cidar: 1 mm
Yazı Türü:	Sülüs yazı		
Referans:	The Sultan Collection An Old Private Collection of Ottoman Coins, Münzendes Ottomanischen Reiches ⁵⁵		

⁵⁵Fritz Rudolf Künker, *The Sultan Collection An Old Private Collection of Ottoman Coins, Münzendes Ottomanischen Reiches* (Osnabrück, 2013), 3/106.

Fotoğraf 7: Ön Yüz

سلطان سليم بن سايماں خان عزنصره
ضرب جزاير

Çizim 7: Ön Yüz

“Sultân Selîm bin Süleymân Hân
azze nasruhû duribe ...”

“Süleyman Han oğlu Sultan Selim
zaferi şerefli olsun.
...basıldı.”

Fotoğraf8: Arka Yüz

ضارب النصر صاحب العزوالنصر في
البروالبحر

Çizim 8: Arka Yüz

“Dâribü'n-nadri sâhibü'l-izzî ve'n-nasri fi'l
-berri ve'l-bahri”
“Altın kestiren karada ve denizde izzet ve
galibiyet sahibi olan”

Katalog No:	05		
Müze Envanter No:	S.2020-4		
Sultan/ Saltanat Yılı:	III. Murad/ H 982-1003 (M 1574-1595)		
Birim Değeri:	Sultani		
Darp Tarihi:	Okunmuyor.	Darp Yeri:	Okunmuyor.
Ölçüler:	Ağırlık: 3,391 g	Çap: 19 mm	Cıdar: 1 mm
Yazı Türü:	Sülüs yazı		
Referans:	Osmanlı Sikkeleri Tarihi ⁵⁶		

⁵⁶Atom Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi* (İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları, 2011), 3/1027.

Fotoğraf 9: Ön Yüz

سلطان مراد بن سليمخان عزنصره ضرب
في ...

Çizim 9: Ön Yüz

“Sultân Murâd bin Selîm Hân

azze nasruhû duribe fî ...”

“Selim Han oğlu Sultan Murad.

zaferi şerefli olsun.

...’da basıldı.”

Fotoğraf 10: Arka Yüz

ضارب النصر صاحب العزوالنصر في
البروالبحر

Çizim 10: Arka Yüz

“Dâribü’n-nadri sâhibü’l-izzî ve’n-nasrî fî’l-
-berri ve’l-bahrî”

“Altın kestiren karada ve denizde izzet ve
galibiyet sahibi olan”

Katalog No: 06

Müze Envanter No: A74-4-5

Sultan/ Saltanat Yılı: I. Ahmed/H 1012-1026 (M 1603-1617)

Birim Değeri: Sultani

Darp Tarihi: H 1012 (M 1603)

Darp Yeri: Mısır

Ölçüler: Ağırlık: 3,409g

Çap: 22 mm

Cidar: 1 mm

Yazı Türü: Sülüs yazı

Referans: Darphane Müzesi Osmanlı Madenî Paraları Kataloğu⁵⁷

⁵⁷Darphane Müzesi Osmanlı Madenî Paraları Kataloğu (İstanbul: T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü Yayınları, 1985), 39.

Fotoğraf 11: Ön Yüz

سلطان احمد بن محمد خان

عز نصره ضرب في مصر

سنة ١٠١٢

Çizim 11: Ön Yüz

“Sultân Ahmed bin Mehmed Hân
azze nasruhû duribe fî Mısır

sene 1012”

“Mehmed Han oğlu Sultan Ahmed,
zaferi şerefli olsun. Mısır’da basıldı.

sene 1603”

Fotoğraf 12: Arka Yüz

سلطان البرين وخاقان البحرين السلطان بن
السلطان

Çizim 12: Arka Yüz

“Sultânü'l-berreyn ve hâkânü'l-bahreyn
es-sultân bin es-sultân”

“İki kıtanın hükümdarı ve iki denizin
hakamı sultan oğlu sultan”

Katalog No: 07

Müze Envanter No: 76-18-1

Sultan/ Saltanat Yılı: I. Ahmed/H 1012-1026 (M 1603-1617)

Birim Değeri: Sultani

Darp Tarihi: H 1012 (M 1603)

Darp Yeri: Dımışk

Ölçüler: Ağırlık: 3,415g

Çap: 21 mm

Cidar: 1 mm

Yazı Türü: Sülüs yazı

Referans: Darphane Müzesi Osmanlı Madeni Paraları Kataloğu⁵⁸

⁵⁸Darphane Müzesi Osmanlı Madeni Paraları Kataloğu, 39.

Fotoğraf 13: Ön Yüz

سلطان احمد ابن محمد خان

عز نصره ضرب في دمشق

سنة ١٠١٢

Çizim 13: Ön Yüz

“Sultân Ahmed ibn Mehmed Hân

azze nasruhû duribe fi Dımışk

sene 1012”

“Mehmed Han oğlu Sultan Ahmed,
zaferi şerefli olsun. Dımışk'ta basıldı.

sene 1603”

Fotoğraf 14: Arka Yüz

سلطان البرين وخاقان البحرين السلطان بن
السلطان

Çizim 14: Arka Yüz

“Sultânü'l-berreyn ve hâkânü'l-bahreyn
es-sultân bin es-sultân”

“İki kıtanın hükümdarı ve iki denizin
hakani sultan oğlu sultan”

Katalog No: 08

Müze Envanter No: S.91-3-8

Sultan/ Saltanat Yılı: I. Mahmud/H 1143-1168 (M 1730-1754)

Birim Değeri: Zer-i mahbûb

Darp Tarihi: H 1143 (M 1730)

Darp Yeri: İslâmbol

Ölçüler: Ağırlık: 2,642 g

Çap: 20 mm

Cidar: 1 mm

Yazı Türü: Sülüs yazı

Referans: The Sultan Collection An Old Private Collection of Ottoman
Coins, Münzendes Ottomanischen Reiches⁵⁹

⁵⁹Fritz Rudolf Künker, *The Sultan Collection An Old Private Collection of Ottoman Coins, Münzendes Ottomanischen Reiches* (Osnabrück, 2012), 2/45.

Fotoğraf 15: Ön Yüz

محمود خان بن مصطفى المظفر دائما

عز نصره ضرب في اسلا مبول ١١٤٣

Çizim 15: Ön Yüz

(Tuğra)

“Mahmûd Hân bin Mustafâ-
el-muzaffer dâimâ”

“Azze nasruhû duribe fi İslâmbol 1143”

“Mustafa oğlu Mahmud Han-
daima kazanan”

“Zaferi şerefli olsun. İslâmbol'da basıldı.
1730”

Fotoğraf 16: Arka Yüz

سلطان البرين وخاقان البحرين السلطان بن
السلطان

Çizim 16: Arka Yüz

“Sultânü'l-berreyn ve hâkânü'l-bahreyn
es-sultân bin es-sultân”

“İki kıtanın hükümdarı ve iki denizin
hakanı sultan oğlu sultan”

Katalog No: 09

Müze Envanter No: 73-9-1

Sultan/ Saltanat Yılı: I. Mahmud/H 1143-1168 (M 1730-1754)

Birim Değeri: Zer-i mahbûb

Darp Tarihi: H 1143 (M.1730)

Darp Yeri: Mısır

Ölçüler: Ağırlık: 2,315 g

Çap: 19 mm Cidar: 1 mm

Yazı Türü: Sülüs yazı

Referans: Osmanlı Sikkeleri Tarihi⁶⁰

⁶⁰Atom Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi* (İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları, 2012), 6/2161.

Fotoğraf 17: Ön Yüz

محمود خان بن مصطفى المظفر دائما

عز نصره ضرب في مصر

سنة ١١٤٣

Çizim 17: Ön Yüz

(Tuğra)

“Mahmûd Hân bin Mustafâ-
el-muzaffer dâimâ”

“Azze nasruhû duribe fî Mısır sene 1143”

“Mustafa oğlu Mahmud Han-
daima kazanan”

“Zaferi şerefli olsun. Mısır’da basıldı.

sene 1730”

Fotoğraf 18: Arka Yüz

سلطان البرين وخاقان البحرين السلطان بن
السلطان

Çizim 18: Arka Yüz

“Sultânü'l-berreyn ve hâkânü'l-bahreyn
es-sultân bin es-sultân”

“İki kıtanın hükümdarı ve iki denizin
hakanı sultan oğlu sultan”

Katalog No: 10

Müze Envanter No: 66-2-30

Sultan/ Saltanat Yılı: III. Mustafa/H 1171-1187 (M 1757-1774)

Birim Değeri: Zer-i mahbûb

Darp Tarihi: H 1180 (M 1766)

Darp Yeri: İslâmbol

Ölçüler: Ağırlık: 2,454g

Çap: 19 mm

Cidar: 1 mm

Yazı Türü: Sülüs yazı

Referans: A Handbook of Islamic Coins⁶¹

⁶¹Michael Broome, *A Handbook of Islamic Coins* (London: Seaby, 1985), 151.

Fotoğraf 19: Ön Yüz

مصطفى خان بن احمد المظفر دائما

عز نصره ضرب في اسلامبول ١١٧١

Çizim 19: Ön Yüz

(Tuğra)

“Mustafâ Hân bin Ahmed-
el-muzaffer dâimâ”

“Azze nasruhû duribe fi İslâmbol 1171”

“Ahmed oğlu Mustafa Han-daima kazanan”

“Zaferi şerefli olsun. İstanbul’da basıldı.
1766”

Fotoğraf 20: Arka Yüz

سلطان البرين وخاقان البحرين السلطان ابن
(٩) السلطان

Çizim 20: Arka Yüz

“Sultânü'l-berreyn ve hâkânü'l-bahreyn
es-sultân ibn (9) es-sultân”

“İki kıtanın hükümdarı ve iki denizin
hakani sultan oğlu sultan”

Katalog No:	11		
Müze Envanter No:	S.90-5-6		
Sultan/ Saltanat Yılı:	I. Abdülhamid/H 1187-1203 (M 1774-1789)		
Birim Değeri:	Zer-i mahbûb (yarım)		
Darp Tarihi:	H 1188 (M 1775)	Darp Yeri:	Mısır
Ölçüler:	Ağırlık: 1,181 g	Çap: 20 mm	Cidar: 1 mm
Yazı Türü:	Sülüs yazı		
Referans:	Osmanlılarda Madeni Paralar (Yapı ve Kredi Bankası Osmanlı Madeni Paraları Koleksiyonu) ⁶²		

⁶²Nuri Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar (Yapı ve Kredi Bankası Osmanlı Madeni Paraları Koleksiyonu)*, (İstanbul: Doğan Kardeş Matbaacılık, 1968), 223.

Fotoğraf 21: Ön Yüz

عبد الحميد خان بن احمد المظفر دائما

ضرب في مصر

سنة ١١٨٧

Çizim 21: Ön Yüz

(Tuğra)

“Abdülhamîd Hân bin Ahmed-
el-muzaffer dâimâ”

“Azze nasruhû duribe fî Mısır
sene 1187”

“Ahmed oğlu Abdülhamid Han-
daima kazanan”

“Zaferi şerefli olsun. Mısır’da basıldı.
sene 1774”

Fotoğraf 22: Arka Yüz

سلطان البرين وخاقان البحرين السلطان

ابن (١) السلطان

Çizim 22: Arka Yüz

“Sultânü'l-berreyn ve hâkânü'l-bahreynes-
sultân ibn (1) es-sultân”

“İki kıtanın hükümdarı ve iki denizin
hakani (1) sultan oğlu sultan”

Katalog No: 12

Müze Envanter No: S.2020-5

Sultan/ Saltanat Yılı: III. Selim/H 1203-1222 (M 1789-1807)

Birim Değeri: Zer-i mahbûb

Darp Tarihi: H 1219 (M.1804)

Darp Yeri: İslâmbol

Ölçüler: Ağırlık: 2,08 g

Çap: 21 mm Cidar: 0,5mm

Yazı Türü: Sülüs yazı

Referans: Osmanlı Sikkeleri Tarihi⁶³

⁶³Atom Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi* (İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları, 2013), 7/2498.

Fotoğraf 23: Ön Yüz

سليم خان بن مصطفى المظفر دائما
عز نصره ضرب في اسلامبول ١٢٠٣

Çizim 23: Ön Yüz

(Tuğra)

“Selîm Hân bin Mustafâ-
el-muzaffer dâimâ”

“Azze nasruhû duribe fi İslâmbol 1203”

“Mustafa oğlu Selim Han-daima kazanan”

“Zaferi şerefli olsun. İslâmbol’da basıldı.
1789”

Fotoğraf 24: Arka Yüz

سلطان البرين و خاقان البحرين السلطان ابن
(١٦) السلطان

Çizim 24: Arka Yüz

“Sultânü'l-berreyn ve hâkânü'l-bahreyn
es-sultân ibn (16) es-sultân”

“İki kıtanın hükümdarı ve iki denizin
hakanı (16) sultan oğlu sultan”

Katalog No: 13

Müze Envanter No: A74-4-2

Sultan/ Saltanat Yılı: III. Selim/H 1203-1222 (M 1789-1807)

Birim Değeri: Fındık

Darp Tarihi: H 1222 (M 1807)

Darp Yeri: İslâmbol

Ölçüler: Ağırlık: 3,489 g

Çap: 19mm

Cidar: 1 mm

Yazı Türü: Sülüs yazı

Referans: Darphane Müzesi Osmanlı Madeni Paraları Kataloğu⁶⁴

⁶⁴Darphane Müzesi Osmanlı Madeni Paraları Kataloğu, 85.

Fotoğraf 25: Ön Yüz

سليم خان بن مصطفى المظفر دائما

Çizim 25: Ön Yüz

(Tuğra)

“Selim Hân bin Mustafâ-

el-muzaffer dâimâ”

“Mustafa oğlu Selim Han-daima kazanan”

Fotoğraf 26: Arka Yüz

١٢٠٣ (١٩) ضرب في اسلامبول

Çizim 26: Arka Yüz

“(19) Duribe fi İslâmbol 1203”

(19)İslâmbol'da basıldı. 1789”

Katalog No:	14		
Müze Envanter No:	S.2020-9		
Sultan/ Saltanat Yılı:	II. Mahmud/H 1223-1255 (M 1808-1839)		
Birim Değeri:	Cedid Mahmudiye		
Darp Tarihi:	H 1250 (M 1834)	Darp Yeri:	Kostantiniye
Ölçüler:	Ağırlık: 1,570 g	Çap: 20 mm	Cidar: 2 mm
Yazı Türü:	Sülüs yazı		
Referans:	Sultan Mahmud II Zamanında Darp Edilmiş Osmanlı Madeni Paraları ⁶⁵		

⁶⁵Cüneyt Ölçer, *Sultan Mahmud II Zamanında Darp Edilmiş Osmanlı Madeni Paraları* (İstanbul: Yenilik Basımevi, 1970), 38.

Fotoğraf 27: Ön Yüz

محمود خان بن عبد الحميد المظفردائمًا، عدلي

Çizim 27: Ön Yüz

(Tuğra)

“Mahmûd Hân bin Abdülhamîd-

el-muzaffer dâimâ” Adlî

“Abdülhamid oğlu Mahmud Han-

daima kazanan” Adlî

Fotoğraf 28: Arka Yüz

١٢٢٣ (٢٧) ضرب في قسطنطينية

Çizim 28: Arka Yüz

“(27) Duribe fi Kostantiniye 1223”

“(27) Kostantiniye’de basıldı. 1808”

Katalog No: 15

Müze Envanter No: 72-2-1

Sultan/ Saltanat Yılı: II. Mahmud/ H 1223-1255 (M 1808-1839)

Birim Değeri: Cedîd Mahmudiye

Darp Tarihi: H 1252 (M. 1839)

Darp Yeri: Kostantiniye

Ölçüler: Ağırlık: 1,319 g

Çap: 20 mm

Cidar: 1 mm

Yazı Türü: Sülüs yazı

Referans: Osmanlı Altınları⁶⁶

⁶⁶Kocaer, *Osmanlı Altınları*, 158.

Fotoğraf 29: Ön Yüz

محمود خان بن عبد الحميد المظفردائمًا، عدلي

Çizim 29: Ön Yüz

(Tuğra)

“Mahmûd Hân bin Abdülhamîd-

el-muzaffer dâimâ” Adlî

“Abdülhamid oğlu Mahmud Han-daima
kazanan” Adlî

Fotoğraf 30: Arka Yüz

(٢٩) ضرب في قسطنطينيه ١٢٢٣

Çizim 30: Arka Yüz

“(29) Duribe fi Kostantiniye 1223”

“(29) Kostantiniye’de basıldı. 1808”

Katalog No:	16		
Müze Envanter No:	S.89-8-1		
Sultan/ Saltanat Yılı:	II. Mahmud/ H 1223-1255 (M 1808-1839)		
Birim Değeri:	Cedîd Adlî		
Darp Tarihi:	H1242 (M.1826)	Darp Yeri:	Kostantiniye
Ölçüler:	Ağırlık: 1,73 g	Çap: 19 mm	Cidar: 1 mm
Yazı Türü:	Sülüs yazı		
Referans:	Sultan Mahmud II Zamanında Darp Edilmiş Osmanlı Madeni Paraları, ⁶⁷		

⁶⁷Ölçer, *Sultan Mahmud II Zamanında Darp Edilmiş Osmanlı Madeni Paraları*, 29.

Fotoğraf 31: Ön Yüz

محمود خان بن عبد الحميد المظفردائمًا، عدلي
سلطان سلاطيني زمان عدلي محمود خان

Çizim 31: Ön Yüz

(Tuğra)

“Mahmûd Hân bin Abdülhamîd-
el-muzaffer dâimâ” Adlî

“Abdülhamid oğlu Mahmud Han-
daima kazanan” Adlî

“Sultân Selâtînî zemân Adlî

Mahmûd Han”

“Sultanların sultanı adaletli Mahmud Han”

Fotoğraf 32: Arka Yüz

(۱۹) ضرب في قسطنطينيه المحروسه ۱۲۲۳

دامه ملكه وساطنتها لي اخرا الدوران

Çizim 32: Arka Yüz

“(19) Duribe fî Kostantiniyeel-mehrûse
1223”

“DâmeMülkühû ve Saltanatahûilââhiri'd-
devrân”

“(19) Büyük şehir İstanbul'da basıldı. 1808”

“Kıyamete kadar devleti ve saltanatı daim
olsun.”

Katalog No: 17

Müze Envanter No: 71-19-2

Sultan/ Saltanat Yılı: II. Mahmud/H 1223-1255 (M 1808-1839)

Birim Değeri: Hayriye altını (tek)

Darp Tarihi: H 1247 (M 1831)

Darp Yeri: Kostantiniye

Ölçüler:	Ağırlık: 1,719 g	Çap: 21 mm	Cidar: 1 mm
Yazı Türü:	Sülüs yazı		
Referans:	Osmanlı Altınları ⁶⁸		

Fotoğraf 33: Ön Yüz

محمود خان بن عبد الحميد المظفردائمًا، عدلي
سلطان - سلاطيني - زمان

Çizim 33: Ön Yüz

(Tuğra)

“Mahmûd Hân bin Abdülhamîd-
el-muzaffer dâimâ” Adlî
“Abdülhamid oğlu Mahmud Han-
daima kazanan” Adlî
“Sultân Selâtînî zemân”
“Sultanların Sultanı”

Fotoğraf 34: Arka Yüz

(٢٤) ضرب في قسطنطينيه ١٢٢٣
غازي - محمود - خان

Çizim 34: Arka Yüz

“(24) Duribe fî Kostantiniye 1223”
“Gâzî-Mahmûd-Hân”
“(24) Kostantiniye’de basıldı 1808”
“Gazi Mahmud Han”

Katalog No:	18		
Müze Envanter No:	72-11-2		
Sultan/ Saltanat Yılı:	II. Mahmud/H 1223-1255 (M 1808-1839)		
Birim Değeri:	Dârülhilâfe Rubiye (Çeyrek)		
Darp Tarihi:	H 1239 (M.1823)	Darp Yeri:	Dari’l-hilâfeti’l-aliye
Ölçüler:	Ağırlık: 0,497 g	Çap: 13 mm	Cidar: 1 mm

⁶⁸Kocaer, *Osmanlı Altınları*, 157.

Yazı Türü: Sülüs yazı

Referans: Osmanlı Sikkeleri Tarihi⁶⁹

Fotoğraf 35: Ön Yüz

محمود خان بن عبد الحميد المظفر دائما، عدلي

Çizim 35: Ön Yüz

(Tuğra)

“Mahmûd Hân bin Abdülhamîd-el-muzaffer dâimâ” Adlî

“Abdülhamid oğlu Mahmud Han-daima kazanan” Adlî

Fotoğraf 36: Arka Yüz

(١٦) ضرب في دار الخلافة عليها ١٢٢٣

Çizim 36: Arka Yüz

“(16) Duribe fi dâri'l-hilâfeti'l-aliyye 1223”

“(16) Büyük hilafetin merkezinde basıldı
1808”

Katalog No: 19

Müze Envanter No: 78-3-6

Sultan/ Saltanat Yılı: II. Mahmud/H 1223-1255 (M.1808-1839)

Birim Değeri: Çeyrek fındık

Darp Tarihi: H 1226 (M 1811)

Darp Yeri: Kostantiniye

Ölçüler: Ağırlık: 0,811 g

Çap: 15mm

Cidar: 0,5 mm

Yazı Türü: Sülüs yazı

Referans: Sultan Mahmud II Zamanında Darp Edilmiş Osmanlı Madeni Paraları,⁷⁰

⁶⁹Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 8/2744.

⁷⁰Ölçer, *Sultan Mahmud II Zamanında Darp Edilmiş Osmanlı Madeni Paraları*, 20.

Fotoğraf 37: Ön Yüz

محمود خان بن عبد الحميد المظفردائما

Çizim 37: Ön Yüz

(Tuğra)

“Mahmûd Hân bin Abdülhamîd-

el-muzaffer dâimâ”

“Abdülhamid oğlu Mahmud Han-daima
kazanan”

Fotoğraf 38: Arka Yüz

(۳) ضرب في قسطنطينيه ۱۲۲۳

Çizim 38: Arka Yüz

“(3) Duribe fi Kostantiniye 1223”

“(3) Kostantiniye’de basıldı. 1808”

Katalog No: 20

Müze Envanter No: S.2007-32

Sultan/ Saltanat Yılı: II. Mahmud/H 1223-1255 (M.1808-1839)

Birim Değeri: Çeyrek fındık

Darp Tarihi: H 1236 (M.1821)

Darp Yeri: Kostantiniye

Ölçüler: Ağırlık: 0,754 g

Çap: 14 mm

Cidar: 1 mm

Yazı Türü: Sülüs yazı

Referans: Osmanlı Sikkeleri Tarihi⁷¹

⁷¹Damalı, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 8/2747.

Fotoğraf 39: Ön Yüz

محمود خان بن عبد الحميد المظفردائما

Çizim 39: Ön Yüz

(Tuğra)

“Mahmûd Hân bin Abdülhamîd-
el-muzaffer dâimâ”

“Abdülhamid oğlu Mahmud Han-
daima kazanan”

Fotoğraf 40: Arka Yüz

١٢٢٣ (١٣) ضرب في قسطنطينية

Çizim 40: Arka Yüz

“(13) Duribe fî Kostantiniye 1223”

“(13) Kostantiniye’de basıldı. 1808”

Katalog No:	21		
Müze Envanter No:	71-16-4		
Sultan/ Saltanat Yılı:	II. Abdülhamid/H 1293-1327 (M 1876-1909)		
Birim Değeri:	Ziynet altını (elli kuruş)		
Darp Tarihi:	H 1325 (M.1907)	Darp Yeri:	Kostantiniye
Ölçüler:	Ağırlık: 3,454 g	Çap: 27 mm	Cidar: 0,5 mm
Yazı Türü:	Sülüs yazı		
Referans:	Sultan Murad V ve Sultan Abdülhamid II Dönemi Osmanlı Madeni Paraları ⁷²		

⁷²Cüneyt Ölçer, *Sultan Murad V ve Sultan Abdülhamid II Dönemi Osmanlı Madeni Paraları* (İstanbul: Yenilik Basımevi, 1986), 115.

Fotoğraf 41: Ön Yüz

عبدالحميد خان بن عبدالمجيد المظفردائما

الغازي سنه ٣٢

المستند بتوفيقا لربانيه ملك الدولة العثمانية

Çizim 41: Ön Yüz

(Tuğra)

“Abdülhamîd Hân bin Abdülmecîd-
el-muzaffer dâimâ”

el-Gâzî sene 32

“el-Müstenid bitevfikâtî'l-Rabbâniyye
Melikü'd-Devleti'l-Osmâniyye”

“Abdülmecid oğlu Abdülhamid Han-
daima kazanan”

el-Gazi sene 32

“Allah'ın gönderdiği zaferlere dayanan
Osmanlı Devleti Hükümdarı”

Fotoğraf 42: Arka Yüz

عز نصره ضرب في قسطنطينيه ١٢٩٣

السلطانالغازي عبدالحميد خان بن

السلطانالغازي عبدالحميد خان دامه ملكه

Çizim 42: Arka Yüz

“Azze nasruhû duribe fi Kostantiniye
1293”

“es-Sultân el-Gâzî Abdülhamîd Hân bin
es-Sultân el-Gâzî Abdülmecîd Hân dâme
mülkühü”

“Zaferî Şerefli Olsun. Kostantiniye'de
basıldı. 1876”

“Sultan Gazi Abdülmecid Han'ın oğlu
Sultan Gazi Abdülhamid Han saltanatı
daim olsun.”

4. Değerlendirme

Bağımsız devlet olmanın göstergesi olan para bastırma geleneği Osmanlı Devleti'nde de uygulanmıştır. Başta İstanbul olmak üzere hem Anadolu'da hem de Anadolu dışında pek çok darphane kurarak çok sayıda sikke darp ettirilmiştir. Osmanlılar sikke metali olarak altın, gümüş, bakır ve nikel malzeme kullanmışlardır. Farklı malzemelerden bastırılan sikkelerin ağırlıkları ve içerdikleri madenlerin oranları Devlet'in gelişimine paralel şekilde değişkenlik göstermiştir.

Altın, tarih boyunca zenginlik ve gücü simgelemiştir. Doğada bol miktarda bulunmaması ve kolay ulaşılamaması sebebiyle değerli madenler arasında yerini almıştır. Havadan, sudan etkilenmeyip paslanmayan altın, renginden ve parlaklığından dolayı eski çağlardan itibaren süs eşyası ve para basımında kullanılan bir metal olmuştur. Özellikle Osmanlı Dönemi altın sikkeleri, üzerinde yer alan yazı ve simgelerle nümismatik bilimi için ayrı bir öneme sahiptir.

Çalışmamız, Amasya Müzesindeki Osmanlı Dönemi sultanları tarafından darp ettirilmiş altın sikkelerinden oluşmaktadır. Çalışma kapsamına XVI-XX. yüzyıl arasına tarihlenen, on farklı Osmanlı sultanına ait yirmi bir adet altın sikke dâhil edilmiştir. Kataloğa alınan sikkelerin kronolojik sıra ile incelenmesi birim değeri, şekil ve üslup değişimlerinin somut bir biçimde algılanmasına olanak sağladığından zaman içerisinde gösterdikleri değişim ve gelişimleri doğrudan seyredebilmektedir. Sikkeler seçilirken her birinin döneminin, darp tarihinin, darp yerinin ve biriminin farklı olmasına dikkat edilmiştir. Sikkelerden en erken tarihli I. Süleyman (Kanuni), en geç tarihli ise II. Abdülhamid dönemine aittir. Katalogda I. Süleyman'a ait üç, II. Selim'e ait bir, III. Murad'a ait bir, I. Ahmed'e ait iki, I. Mahmud'a ait iki, III. Mustafa'ya ait bir, I. Abdülhamid'e ait bir, III. Selim'e ait iki, II. Mahmud'a ait yedi ve II. Abdülhamid'e ait bir adet altın sikke yer almaktadır.

Katalogda ele alınan sikkeler genellikle İstanbul darphanelerinde basılmıştır. Sikkeler üzerine İstanbul ismi Kostantiniye (Kat. No. 2, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21), İslâmbol (Kat. No. 8, 10, 12, 13), Dâr'ül Hilâfet'ül Elâliye (Kat. No. 18) gibi isimlerle nakşedilmiştir. İstanbul dışında Amasya (Kat. No. 1), Sidrekapsi (Yunanistan) (Kat. No. 3), Dımeşk (Suriye) (Kat. No. 7) ve Mısır (Kat. No. 6, 9, 11) darphanelerinde darp edilen sikke örnekleriyle de karşılaşmıştır. İki adet örneğin (Kat. No. 4, 5) nerede darp edildikleri zamanla meydana gelen tahribattan dolayı okunamamıştır.

Ele alınan dokuz adet sikke üzerinde (Kat. No. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9) darp tarihi olarak sultanların cülus tarihi; on iki adet sikke üzerinde (Kat. No. 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21) ise sikkelerin hangi tarihte darp edildiğini gösteren basım tarihleri yer almaktadır. İki adet sikkenin (Kat. No. 4, 5) darp tarihi tahribattan dolayı okunamamıştır.

Sikkelerden I. Süleyman (Kat. No. 1, 2, 3), II. Selim (Kat. No. 4), III. Murad (Kat. No. 5), I. Ahmed (Kat. No. 6, 7) dönemlerine ait altınların birimi sultanidir. I. Mahmud (Kat. No. 8, 9), III. Mustafa'ya ait (Kat. No. 10) sikkeler zer-i mahbûb'tur. I. Abdülhamid'e ait bir adet (Kat. No. 11) yarım zer-i mahbûb yer almaktadır. III. Selim'e ait sikkelerden bir tanesi (Kat. No. 12) zer-i mahbûb, diğeri (Kat. No. 13) findık'tır. II. Mahmud sikkelerinden iki tanesi (Kat. No. 14, 15) cedîd mahmudiye, bir tanesi (Kat. No. 16) cedîd adlî, bir tanesi (Kat. No. 17) tek hayriye altını, bir tanesi (Kat. No. 18) dâr'ülhilâfe rubiye ve iki tanesi (Kat. No. 19, 20) çeyrek

findıktır. II. Abdülhamid'e ait (Kat. No. 21) bir adet sikkenin birimi ise elli kuruşluk ziynet altınıdır.

Ele alınan sikkelerin genel özelliği kompozisyonu oluşturan temel unsurun yazı olmasıdır. Sikkelerin hepsinde sülüs hatlı yazı kullanılmış olup kullanılan diğer süsleme öğeleri yazı çevresinde şekillenmiştir. Sikkeler üzerinde yer alan yazıları, sultanın ve babasının isimleri, sıfatlar ve ünvanlar, sultanı öven cümleler, dualar, anmalar ve darp merkezleri meydana getirmektedir. Bunun yanında yazının rakamlarla birlikte sultanın tahta çıkış yılı olan cülus senesini ifade etmek için kullanıldığı da görülmektedir. Yazı kuşakları genellikle 2, 3, 4 satır hâlinde oluşturulmuştur. Örneklerin bazılarında (Kat. No. 8, 9, 11, 12) arka yüzlerindeki yazı kuşakları yatay çizgilerle birbirinden ayrılmıştır. Katalogda yer alan iki sikkenin (Kat. No. 16, 21) ön ve arka yüzünde kompozisyon, tek satır hâlinde yazılmış dairevi yazı kuşağı ile çerçevelenmiştir. Bu sikkelerde sultanı yücelten ve saltanatının devamlılığının dilendiği ibarelere yer verilmiştir. II. Mahmud'a ait 16 numaralı sikkenin ön yüzünde "Sultân selâtînî zemân Adlî Mahmûd Han (Sultanların sultanı adaletli Mahmud Han)", arka yüzünde "Dâme mülkühû ve saltanatahû ilââhiri'd-devrân (Kıyamete kadar devleti ve saltanatı daim olsun); II. Abdülhamid'e ait 21 numaralı sikkenin ön yüzünde "el-Müstenid bitevfikâti'l-Rabbâniyye Melikü'd-Devleti'l-Osmâniyye (Allah'ın gönderdiği zaferlere dayanan Osmanlı Devleti Hükümdarı)", arka yüzünde ise "es-Sultân el-Gâzî Abdülhamîd Hân bin es-Sultân el-Gâzî Abdülmecîd Hân dâme mülkühû (Sultan Gazi Abdülmecid Han'ın oğlu Sultan Gazi Abdülhamid Han saltanatı daim olsun)" yazmaktadır. Bir örnekte ise (Kat. No. 17) ön ve arka yüz kompozisyonunu panolar içine yerleştirilmiş yazılar meydana getirmiştir. Sikkelerde "azze nasruhû (zaferi şerefli olsun)" yazısı yoğun olarak kullanılmıştır. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 numaralı sikkelerin ön yüzünde; 21 numaralı sikkenin ise arka yüzünde yer verilen bu ibare ile sultanın Allah'ın izniyle devlet yönetimini ve savaşlarını idare etmesi dilenmiştir. Osmanlı sultanlerinde sıklıkla görülen yazılardan biri ise 1, 2, 3, 4, 5 numaralı sikkelerin arka yüzünde yazılı olan "dâribü'n-nadri sâhibü'l-izzî ve'n-nasri fi'l-berri ve'l-bahri (Altın kestiren karada ve denizde izzet ve galibiyet sahibi olan)" yazısıdır. Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murad dönemlerine ait olan bu sikkelerde sultanın altın para bastırdığı, kara ve denize hükmettiği anlatılmıştır. Osmanlı'nın hâkimiyet alanının büyük olduğu, deniz savaşlarının başarıyla sonuçlandığı vurgulanmak istenmiştir. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 numaralı sikkelerin arka yüzüne "sultânü'l-berreyn ve hâkânü'l-bahreyn es-sultân ibn es-sultân (İki kıtanın hükümdarı ve iki denizin hakani sultan oğlu sultan)" yazısı işlenmiştir. Sultanların soyu vurgulanarak topraklara ve denize hükmettiği anlatılmıştır. Bu yazı altın sikkelerde çok sık kullanılmıştır. Bunlar dışında katalogda 14, 15, 16, 17, 18 numaralı II. Mahmud'a ait sikkelerin ön yüzünde, tuğranın sağında sultanın adaletini simgeleyen "Adlî" mahlası bulunmaktadır. II. Abdülhamid'e ait 21 numaralı sikkenin ön yüzünde tuğranın sağında Abdülhamid'in Plevne Muharebesi'nden sonra aldığı "gazi" ünvanı yer almaktadır.

Tuğra, sikkelerin ön yüzünde; yazının yanı sıra kompozisyonu tamamlayan en önemli unsurlardan biri olmuştur. Hükümdarın mühür ve imzası manasına gelen tuğra, sikkeler üzerinde ilk kez Emir Süleyman'ın (1402-1411) gümüş akçeleri üzerinde görülmeye başlamıştır.⁷³ Altın sikkelerde ise II. Mustafa (1695-1703)'nın eşrefleri ile olmuştur.⁷⁴

⁷³Kolerkılıç, *Osmanlı İmparatorluğunda Para*, 19

⁷⁴Paksoy, "Anadolu'da Altın ve Gümüşe Vurulan Osmanlı Damgası", 200.

Katalogda tuğra I. Mahmud, III. Mustafa, I. Abdülhamid, III. Selim, II. Mahmud, II. Abdülhamid dönemlerine ait sikkeler üzerinde tuğra yer alırken I. Süleyman, II. Selim, III. Murad ve I. Ahmed dönemlerine ait sikkelerde ise bulunmamaktadır.

Osmanlı altın sikkeleri üzerinde yer alan ve sikkenin ana unsurlarını meydana getiren yazı kuşağı, sultan tuğrası, darp tarihi ve darphane adı vs. dışında sikkelerin farklı noktalarına işaret harflerin eklendikleri görülmektedir. İşaret harfler, Sultan II. Mustafa'nın saltanatı sırasında konulmaya başlanmıştır. Bu harflerin sikkelere hangi amaçla eklendikleri tam olarak bilinmemektedir. Ancak sikkelerde yapılan ayar ve ağırlık hırsızlıklarını engellemek, darp sırasındaki görevliyi tespit edebilmek adına sikkelere kondukları ve doğrudan darphane emini ya da sahib-i ayarın isimlerinin veya onlara ait kısaltmaların olduğu varsayılmaktadır. Bu harfler Sultan III. Mustafa'nın saltanatının ilk yılında 1757'de basılan sikkelerden sonra kaybolmuştur.⁷⁵ İncelenen sikkeler arasında sadece I. Mahmud Dönemi'ne ait iki adet sikkenin arka yüzünde işaret harfe rastlanmaktadır. 8 numaralı sikkede "Ayn", 9 numaralı sikkede ise "Re Elif" işaretleri görülmektedir.

Katalogda yer alan altın sikkeler üzerindeki süslemeler dikkati çekmektedir. Sikkelerde kullanılan süsleme öğeleri her ne kadar Türk sanatının özelliklerini yansıtsa da kompozisyonu belirleyen asıl unsur dinî inanışlar olmuştur. Figürsel öğelerden çok geometrik ve doğadan alınmış, stilize edilmiş bitkisel formların kullanımına özen gösterilmiştir. Sikkelerin tezyinat unsurlarında çeşitlilik görülmekle birlikte, bu unsurlar sikkelerin ön ve arka yüzlerini dolduracak şekilde uygulanmıştır. Sikkeler üzerindeki süslemeler geometrik, bitkisel ve nesnel olmak üzere üç grupta toplanmıştır.

Geometrik süslemeler, İslam sanat ve mimarisinde en çok kullanılan süsleme öğeleri arasında yer almaktadır. Bu desenler oldukça çeşitlidir ve bölgelere, dönemlere göre farklılıklar göstermiştir. Hemen her kültürde görülen geometrik şekiller, Osmanlı sanatında da kendine büyük bir yer bulmuştur. Osmanlı sikkelerindeki geometrik süslemeler kenar bordürlerinde, tuğra çevresinde, yazı kuşağı ve harf aralarında kullanılmıştır. Süslemeleri düz bordürler, inci dizilerinden müteşekkil bordür, zencerek, testere dişi ve yıldız bordürleri ile tirfil, saadet düğümü motifleri meydana getirmektedir. Bordürler, sikke üzerindeki yazı ve motifleri sınırlandırmasının yanında sikkelere estetik bir görünüm kazandırmıştır. Dairesel olarak tasarlanmış olan bu bordürler, tek olarak uygulandığı gibi farklı bordürle birlikte de kullanılmıştır. Düz bordür en sık kullanılan bordür olmuştur. İnci dizisi bordür çoğunlukla düz bordürle birlikte verilmiştir. Erken dönem sikkelerinden itibaren görülmeye başlayan inci dizisi bordürü, kompozisyona göre değişiklik göstermiştir. Noktaların büyüklüğü ve küçüklüğü sikkeye ve kompozisyona göre farklı şekillerde uygulanmıştır. İncelenen sikkelerde en çok karşımıza çıkan bordür, düz bordür ile inci dizisinin birlikte kullanıldığı bordürdür. Bu bordürlerden bazıları ya darp sırasındaki kaymadan ya da zamanla meydana gelen tahribattan dolayı sikkeler üzerinde yer almamaktadır. Katalogda 1, 2, 3, 4, 6, 7, 12, 13 numaralı sikkelerde düz bordür inci dizisi bordürle; 10, 11, 18, 19 numaralı örneklerde testere dişli bordürle; 8 ve 20 numaralı örneklerde zencerekli bordürle birlikte kullanılmıştır. 9, 16, 17, 21 numaralı sikkelerde ise

⁷⁵Günay Paksoy, "Anadolu'da Altın ve Gümüşe vurulan Osmanlı Damgası", *Anadolu'da Paranın Tarihi*, ed. Bülent Arı (Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Yayınları, 2011), 204; Damalı, *A'dan Z'ye Osmanlı Nümismatik El Kitabı*, 106.

düz bordür müstakil şekilde uygulanmıştır. Yıldızların meydana getirdiği bordür sadece II. Abdülhamid'e ait 21 numaralı sikkede görülmektedir. Saadet düğümü ve tirfil motifi sikkelerde kullanılan diğer geometrik süslemeleri oluşturmaktadır. Düğüm; kökeni çok eskilere dayanan, Türk kültüründe eskiden beri kullanılan ve gücü ifade eden bir motiftir. Bundan dolayı sikkelerde sık sık yer verilmiştir. Katalogda 3, 5, 6, 8, 9 numaralı sikkelerde saadet düğümü; 1, 3, 8, 9, 21 numaralı sikkelerde tirfil motiflerine rastlanmaktadır.

Bitkisel süslemeler, geometrik süslemeler kadar yoğun şekilde kullanılmasa da sikkeler üzerinde yerini almıştır. 14 ve 15 numaralı örneklerdeki bordürler birbiri ardına sıralı "S" kıvrımlı dallar arasına yerleştirilmiş tomurcuklarla oluşturulmuştur. Kalan boşluklar tek daldan filizlenen yapraklı çiçek motifleri ile doldurulmuştur. 17 numaralı sikkenin ön ve arka yüzündeki yazı panoları arasına stilize edilmiş, tek daldan filizlenen çiçek motifleri nakşedilmiştir. Bitkisel süslemeler bordürlerin haricinde tuğra etrafında ve yazı aralarında görülmektedir. Sikkeler üzerinde görülen bir diğer motif ise laledir. Lalenin bir soğandan çıkan tek bir çiçek oluşundan dolayı vahdet-i vücud simgesi sayılması ve ebced hesabıyla "Allah" lafzına karşılık gelmesi, Türklerin kültür ve sanat alanında yaygın olarak kullandığı çiçeklerden bir tanesi olmasını sağlamıştır.⁷⁶ Osmanlı sikkelerinde lale motifi gerek tuğra yanında gerekse yazı aralarında kullanılan bir motif olmuştur. Katalogda 18, 19, 20 numaralı sikkelerde tuğra etrafında görülürken 16 numaralı sikkede yazı arasına yerleştirilmiştir.

Nesnel süslemeleri ok ucu motifi meydana getirmektedir. Bu motif tuğra etrafına ve yazı aralarına boşluk doldurmak amacıyla kullanılmıştır. 8, 9 ve 11 numaralı örneklerde ok ucu motifleri yer almaktadır.

Sonuç

Sikkeler kullanılmaya başlandığı zamandan son zamana kadar gücün simgesi olmuştur. Eski çağlarda kullanılan sikkelerde hâkimiyeti elinde bulunduran gücün armaları, zamanla yerini dönemsel farklılıklara bırakmıştır. Bu gelişim süreci sikke üzerine başarı ile yansıtılmıştır. Otoriteyi elinde bulunduran her yönetici sahip olduğu toprakların kendi himayesinde olduğunu göstermek için kendi adına, üzerinde gücünü ve kudretini yansıtan yazı ve sembollerle sikke darp ettirmiştir. Bu açıdan bakıldığında sikkeler, ekonomi aracı olarak kullanılmalarının yanında tarihin karanlık sayfalarında kalmış, bilinmeyen ya da belirsizlik içindeki pek çok konuyu aydınlığa kavuşturan çok önemli kaynaklar arasında yerini almaktadır.

Devletin siyasi ve ekonomik gücüne paralel olarak sikkelerin yapımında kullanılan madenlerin türü ve değer oranları da değişkenlik göstermiştir. Altın, bu madenler içerisinde en önemli ve en değerli olanıdır. Tarih boyunca zenginlik ve gücün simgesi olan altın, büyük bir İmparatorluk olan Osmanlı içinde önemli bir kaynak olmuştur. Osmanlı sultanları gerek Anadolu gerek Anadolu dışında farklı isim ve ağırlıkta binlerce altın sikke kestirmişlerdir. Bu sikkelerden gün yüzüne çıkarılanlar gerek yurtiçi gerekse yurt dışındaki müzelerde ve kişisel koleksiyonlarda muhafaza edilmektedir. Müzelerde yer alan ve çeşitlilik açısından zengin bir yelpaze oluşturan Osmanlı sikkeleri müzelerin teşhir alanlarının yeterliliği oranında sergilenenilmekte, büyük bir kısmı depolarda bekletilmektedir. Müzelerde güvenlik ve eserleri koruma adına çalışma yapılması zordur.

⁷⁶Burhan Oğuz, *Mezartaşında Simgeleşen İnançlar* (İstanbul: Can Matbaa, 1983), 26.

Bu hazinelerin araştırılıp incelenmesi hem kültür tarihi hem de bilim dünyası adına oldukça önemlidir. İlk altın sikkenin darp edildiği II. Mehmed Dönemi'nden son altın sikkenin basıldığı Sultan Mehmed Vahdettin Dönemi'ne kadar olan altın sikkelerin tamamının tespit edilmesine henüz imkân olmadığından yapılacak yeni çalışmalarla birçok yeni çeşidin ortaya çıkması mümkün olacaktır.

Konumuzu Amasya Müzesi olarak seçmemizin nedeni müze envanterinin Osmanlı sikkeleri açısından zengin olmasıdır. Çalışmamız ile dönemleri, birim çeşitliliği ve süsleme programıyla geniş bir yelpaze oluşturan Osmanlı altın sikkelerinin sistemli bir şekilde incelenmesi, kendi içinde bütün yönleriyle değerlendirilmesi yapılarak kültür tarihimize ve nümismatik alanına katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Katalogumuzda XVI-XX. yüzyıl arasına tarihlenen on farklı Osmanlı sultanına ait yirmi bir adet altın sikke incelenmiş, fotoğraf ve çizimlerle desteklenerek tüm özellikleri ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Müze envanterine kayıtlı en erken tarihli altın sikkenin I. Süleyman (Kanuni), en geç tarihli sikkenin ise II. Abdülhamid dönemlerine ait olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda başlangıçta ticaret aracı olarak basılan ancak zamanla önemli kültürel varlık hâline getirilen altın sikkelerin çözümlenerek açıklanması hem bilim insanları hem de birçok bilim dalı için kolaylık sağlayacaktır.

Hakem/Peer-review: Çift Taraflı Kör/DoubleBlind.

Teşekkür/Acknowledgements:

-

Beyanname/Declarations:

1. Özgünlük Beyanı/Statement of Originality:

Bu çalışma "Amasya Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Sikkeleri" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

2. Yazar Katkıları/Author Contributions:

Makale tek yazarlıdır.

3. Etik Kurul İzni/Ethicsapproval:

Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir. Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

4. Finansman-Destek/Funding-Support:

Bu çalışma herhangi bir finansman ya da destek almamıştır.

5. Çıkar Çatışması Beyanı/Competinginterests:

Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Ömer. "Osmanlı Para Politikasında Reform Çabaları: 1800-1844 Dönemi Üzerine Bir Değerlendirme". *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 6/12 (2010), 371-392.
- Akçaşar, Bilhan. "Haritalarla Türkiye'de Darphaneler". *Anadolu'da Paranın Tarihi*. ed. Bülent Arı. 298-322. Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Yayınları, 2011.
- Artuk, İbrahim. "Adli Altın". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1/389. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1988.
- Artuk, İbrahim. "Cedid Eşrefi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 7/210. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.
- Artuk, İbrahim. "Cedid İslâmbol". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 7/211. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.
- Artuk, İbrahim. "Fındık Altını". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 13/27-28. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996.
- Artuk, İbrahim. *Kanuni Sultan Süleyman Adına Basılan Sikkeler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1972.
- Artuk, İbrahim. "Zer-i Mahbûb". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 44/281-282. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.
- Atar, Abdulkadir. "XVIII. Asır Fetva Mecmuaları Işığında Osmanlı'da Tedavül Aracı Olarak Kullanılan Paralar". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/1 (07 Şubat 2017), 61-85. <https://doi.org/10.15869/itobiad.267075>
- Atlan, Sabahat. *Grek Sikkeleri*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1993.
- Bayartan, Mehmet. "XIX. Yüzyılda Osmanlı Madenlerinin Coğrafi Dağılışı". *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 10/1 (01 Aralık 2008), 137-155.
- Broome, Michael. *A Handbook of Islamic Coins*. London: Seaby, 1985.
- Damalı, Atom. *150 devlet 1500 Sultan İslam Sikkeleri*. İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları, 2001.
- Damalı, Atom. *A'dan Z'ye Osmanlı Nümismatik El Kitabı*. İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları, 2014.
- Damalı, Atom. *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*. 8 Cilt. İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları, 2010-214.
- Darphane Müzesi Osmanlı Madeni Paraları Kataloğu*. İstanbul: T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü Yayınları, 1985.
- Dia. "Eşrefi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 11/477. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: İstanbul, 1995.
- Dia. "Mecidiye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 28/239. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.
- Eroğlu, İbrahim. *Sinop Arkeoloji Müzesi'ndeki Bir Grup Osmanlı Dönemi Sikkesi*. Ordu: Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Fidan, Murat vd. "Dünden Bugüne Paranın Tarihi ve Türkiye'de Kağıt Para Kullanımı". *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/18 (2019), 141-162.

- Geçkinli, Emel. "Tarih Boyunca Madeni Para Alaşımları". *Anadolu'da Paranın Tarihi*. ed. Bülent Arı. 12-31. Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Yayınları, 2011.
- Kaya, Hasan Mert. *İstanbul'un 100 Sikkesi*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2011.
- Kemaloğlu, Zeynep. *Amasya Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Sikkeleri*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023.
- Kemaloğlu, Zeynep. "Amasya Müzesi'nde Bulunan Sultan I. Süleyman (Kanuni) Dönemi'ne (1520-1566) Ait Bir Grup Altın Sikke". *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9/15 (29 Haziran 2024), 34-57.
- Kemaloğlu, Zeynep. "Amasya Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemi Sikkelerinden Örnekler". *Amasya İlahiyat Dergisi* 22 (30 Haziran 2024), 328-374. <https://doi.org/10.18498/amailad.1435337>
- Kocaer, Remzi. *Osmanlı Altınları*. İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası, 1967.
- Kol, Serkan. *Sultan II. Mahmud Döneminde Adlî Altını Darbı (1822-1827)*. Bilecik: Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Kolerkılıç, Ekrem. *Osmanlı İmparatorluğunda Para*. Ankara: Doğu Ltd. Şirketi Matbaası, 1958.
- Künker, Fritz Rudolf. *The Sultan Collection An Old Private Collection of Ottoman Coins, Münzen des Ottomanischen Reiches*. 3 Cilt. Osnabrück, 2012.
- Künker, Fritz Rudolf. *The Sultan Collection An Old Private Collection of Ottoman Coins, Münzen des Ottomanischen Reiches*. 3 Cilt. Osnabrück, 2013.
- Oğuz, Burhan. *Mezartaşında Simgeleşen İnançlar*. İstanbul: Can Matbaa, 1983.
- Ölçer, Cüneyt. *Sultan Abdülmecid Devri Osmanlı Madeni Paraları*. İstanbul: Yenilik Basımevi, 1978.
- Ölçer, Cüneyt. *Sultan Mahmud II Zamanında Darb Edilmiş Osmanlı Madeni Paraları*. İstanbul: Yenilik Basımevi, 1970.
- Ölçer, Cüneyt. *Sultan Murad V ve Sultan Abdülhamid II Dönemi Osmanlı Madeni Paraları*. İstanbul: Yenilik Basımevi, 1986.
- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. 3 Cilt. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993.
- Paksoy, Günay. "Anadolu'da Altın ve Gümüşe vurulan Osmanlı Damgası". *Anadolu'da Paranın Tarihi*. ed. Bülent Arı. 162-205. Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Yayınları, 2011.
- Pamuk, Şevket. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 3. Basım, 2003.
- Pere, Nuri. *Osmanlılarda Madeni Paralar (Yapı ve Kredi Bankası Osmanlı Madeni Paraları Koleksiyonu)*. İstanbul: Doğan Kardeş Matbaacılık, 1968.
- Sahillioğlu, Halil. "Darphâne". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 8/501-505. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

- Sahillioğlu, Halil. “Osmanlı Para Tarihinde Dünya Para ve Maden Hareketinin Yeri (1300-1750)”. *Altının İktidarı İktidarın Altınları (Yapı Kredi Koleksiyonu)*. ed. Oğuz Tekin. 115-132. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.
- Şentürk, Şennur - Johnson, Brian. *Saltanatın İki Yüzü Yazı ve Tuğra (Yapı Kredi Koleksiyonu Sergileri 4)*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Merkezi, 1995.
- Tabakoğlu, Ahmet. “Ortadoğuda ve Osmanlılarda Altın Para”. *Altının İktidarı İktidarın Altınları (Yapı Kredi Koleksiyonu)*. ed. Oğuz Tekin. 79-108. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.
- Tekin, Oğuz. “Devletler, Hükümdarlar ve Sikkeleri”. *Altının İktidarı İktidarın Altınları (Yapı Kredi Koleksiyonu)*. ed. Oğuz Tekin. 167-278. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.
- Tekin, Oğuz. “Sikke”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 37/179-184. İstanbul: TDV Yayınları, 2009. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sikke>
- Ünalın Özdemir, Sibel. “Silifke Müzesi’ndeki Kanuni Sultan Süleyman Dönemi Sikkeleri”. *Sanat Tarihi Dergisi* 28/2 (2019), 617-629.
- Yılmaz, Aliye. *İznik Müzesi’nde Bulunan Osmanlı Dönemi Sikkeleri*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.

